

E változást, habár még nem tudunk eleget róla, a *Litai* is jelzi, olyan gyönyörű – irodalmi – formában, ahol a megnyilvánulás, valamiképpen a megnyilvánulatlant erősíti. (Akkor is, ha a megnyilvánulatlan, a személyfeletti doktrinális értelemben egyértelműen megelőzi a megnyilvánultat, a személyest.)

H. R.

Hamvas Béla

A VALÓSÁGBAN FELÉBREDNI. EGY ÉLETÚT ÁLLOMÁSAI FOTÓKBAN, ÍRÁSOKBAN, FILMBEN ELBESZÉLVE

333 oldal, melléklettel (H. n., 2016, Medio Kiadó)

E kötet nem az életműkiadás részeként jelent meg, hanem párhuzamosan. Formátumában a „Nemzeti Könyvtár” 47. kötetére (*Hamvas Béla: Öt génusz. Válogatott esszék*) emlékeztet, de csupán a jól olvashatóság tekintetében, hiszen sokkal komolyabb vállalás e sorozat számos köteténél, amely olyanokat is felvett a nemzeti irodalmi „panteonba”, akik vitathatóan nemzeti szelleműek. Első ránézésre újabb kényelmes válogatásnak tűnik Hamvas írásaiból, melyek közül valamilyen majd csak érdekel valakit, de egyáltalán nem erről van szó (egyébként a „Nemzeti Könyvtár” említett kötetének esetében sem). Egy nagyon komplex, átfogó és ugyanakkor részletes bemutatása az életműnek – s nem pusztán a közzétett, majdnem valamennyi fennmaradt Hamvas-fotó és a DVD-melléklet miatt.

Hamvasnak – legalább *post mortem* – eddig valahogy szerencséje lett a filmekkel. Az a keves, ami a magyar tévécsatornákon adásba került vele kapcsolatban, mind jónak mondható a maga nemében. Szép és hiteles volt a *Közjáték*-rész Andorai Péterrel, jó a *Századfordító magyarok* epizódja (különösen Venczel Vera), az

Emlékezés Hamvas Bélára, a Beszélgetések Hamvas Béláról (Kemény Katalinnal) és a *Hagyaték* Hamvas-része is. S az eddigi legjobb, talán Kátóna Zsuzsa és Nyeste Péter új filmje, amely nem került adásba, de a jelen kötet melléklete.

Egyáltalán nem önkényesen kiragadott írások és részletek gyűjteményéről van szó, hanem nagyon tudatos elgondolásról. A filmhez hasonlóan hét korszakra osztja az életművet. Igen találó, gyönyörű mottókkal vezeti be a nagyfejezeteket, közli az adott korszak legfontosabb műveinek jegyzékét, majd olyan Hamvas-műveket és -részleteket, amelyek megmutatják egyrészt az adott korszak hangulatát, másrészt a szerző jellegzetes korabeli sorshelyzetét és – főként – jellemző gondolati orientációit. Így jelennek meg „egy életút állomásai”, minden elhagyás, szándékos irodalmizálás vagy metafizikálás nélkül.

A „Kötetben szereplő írások” című filológiai fejezet túl szerény abból a szempontból, hogy az összesen több mint száz írás illetve -részlet közül, ha jól számolom, 11-nél közli: „itt jelenik meg először”. Pedig ezeken kívül számos további, nem kéziratos, folyóiratban megjelent íráshoz sem fért hozzá az olvasók nagy többsége.

Például nemcsak a „Jókai növényei” volt ismeretlen eddig – amelyből a figyelmes olvasó nem melleleg azt a következtetést vonhatja le, hogy Hamvas íráskészsége és stílusjegyei sok eleme már 1912/13-ban „készen állt” –, ugyanilyen örömteli, mondjuk, a *Budapesti Hírlap*ban 1924-ben megjelent „Vörösbor” című írás, amely bár nem „itt jelenik meg először”, nehéz hozzáférhetősége miatt kevesen tudtak arról, ami előrevetítette a huszonegy-néhány évvel későbbi *A bor filozófiáját*.

Folytathatnám még hasonló példákkal, de továbbra sem mondanék olyat e nagyszerű és frapáns válogatásról, ami elolvasását pótolhatná.

A. Z.